

C A U T I I.

DIVISIO IDEARUM RATIONE ORIGINIS.

§. 1.

Divisiones idearum ratione originis in scholis receptae.

Ideas ratione originis in adventitias, factitias & innatas alii, alii omissis innatis in adventitias &, ut ajunt, fictitias dividunt.

§. 2.

Divisio nostra idearum ratione originis.

Nobis omnis idea ratione originis vel intuitiva est seu talis, quae ~~ex rerum intuitu~~ vel per sensus immediate acquiritur, vel rationalis, ut quae ex intuitivis mediante scilicet attentione, abstractione, reflectione &c. in nobis formatur. Ut tamen, quae in data divisione occurrunt, a Tyronibus quoque intelligi queant, quaedam hic de animae facultatibus ex Psychologia subjicimus.

§. 3.

Mentis humanae facultates.

Facultates animae (illas hic solum attendimus, quae ad cognitionem pertinent) in superiores & inferiores dividunt. Ad inferiores revocant sensus, imaginationem, abstractionem (sensualem scilicet) fictionem, memoriam pariter sensualem. Superioribus attentionem, reflectionem, rationem &c. comprehendunt. De singulis seorsim differemus.

§. 7.

§. 4.

De sensibus, eorumque distinctione.

Sensus est facultas animae percipiendi objecta extra nos posita, mediante mutatione facta in organo proprii corporis, ac pro diversitate organorum in corpore humano quintuplex distinguitur, sensus scilicet visus, auditus, gustus, odoratus & tactus.

§. 5.

Quid sit sensatio, & quaenam ad eam requirantur?

Est igitur sensatio perceptio rei extra nos positae mediante mutatione facta in organo proprii corporis: atque ex his porro intelligitur, ad omnem sensationem tria necessario requiri. 1. Ut fiat quaedam ab objecto extra nos posito mutatio in sensorio nostri corporis. 2. Ut motus in organo factus transmittatur usque ad cerebrum, quod nervorum ope fieri ex Anatomia constat. 3. Ut mens ipsa inde adficiatur, quae mentis adfectio proprie sensatio est, duo vero priora ad eam necessario requiruntur.

§. 6.

Quid conscientia seu sensus intimus?

Quando mens ejusmodi mutationem seu adfectionem in se fieri advertit conscientiam logicam seu sensum intimum habere dicitur. Est igitur

igitur conscientia logica seu sensus intimus (ad-
 perceptionem Leibnitiani vocant) conscientia eo-
 rum, quae intra nos contingunt, affectionum
 scilicet seu modificationum animae nostrae,

§. 7.

*An ad sensationem requiratur con-
 scientia?*

Ad sensationem quidam necessario requiri con-
 scientiam contendunt, aliis id contra negantibus.
 Cogitationibus saltem accenseri posse mentis adfe-
 ctionem, quae sit sine conscientia (an talis esse
 possit, hic non disputabimus) nobis non videtur.

§. 8.

Quid sensus internus?

A sensu intimo non immerito quidam distin-
 guunt sensum internum, quem esse dicunt fa-
 cultatem idearum nostrarum habitudinem confuse
 percipiendi: eumque multiplicem esse asserunt
 sensum scilicet *boni, veri, pulchri &c.*

§. 9.

*Quaenam sensibus a nobis percipi
 possint?*

Ut igitur sensibus aliquid a nobis percipiatur, id
 nobis certo modo praesens sit, necesse est;
 cumque nihil nobis suo modo praesens esse pos-
 sit, quin existat, intelligitur non nisi existentia
 sensibus a nobis percipi posse: ac cum omne
 porro

porro existens singulare fit & individuum; manifestum est, singularia esse & individua, quae sensibus a nobis percipiuntur.

§. 10.

*Sensationes an, & in quantum sint
in nostra potestate?*

Non equidem negari potest, penes hominem non esse, an & in quantum facta ab aliquo objecto mutatione in organo proprii corporis mens inde adficiatur; cum saepe invitus adfectionem in se fieri experiatur: in tantum tamen sensationes in hominis potestate jure esse dicuntur, in quantum nimirum, ne mutationes in organis corporis fiant, potest praepedire. Imo sensationes etiam jam factae hominis arbitrio suo modo adhuc subsunt, quatenus nimirum animum vel eis advertendo vel ab eis avertendo, easdem vel vivaciores reddere potest fortioresque, vel debiliores.

§. 11.

Notandum adhuc circa sensationes.

Circa sensationes autem hic adhuc notare necessum duximus, quod nimirum proprie loquendo non sentiamus nisi certam adfectionem animae ex praesentia objecti mediante mutatione in organo facta in nobis subortam, ac varie modificatam, quodque ista adfectionis modificatio ab organorum & medii non minus, quam objecti dispositione dependeat, atque ad ipsum proinde objectum non possit continuo referri.

§. 12.

De imaginatione,

Per imaginationem repraesentationes eorum, quae sensibus alias jam percepimus, in nobis reproducuntur. Est igitur imaginatio reproductio repraesentationis per sensus alias acquisitae. Sic, si amicum modo quidem absentem, ex diuturna tamen familiaritate cognitum mihi denuo repraesentem, & quasi praesentem in cogitationibus meis sistam, eum mihi imaginari dicor.

§. 13.

Differentia imaginationis a sensatione.

A sensatione differt imaginatio 1. quod sensationis objectum nobis praesens esse debeat §. 12., imaginationis non ita. Per imaginationem enim objecta vel maxime a nobis remota repraesentamus, & tunc quidem absentia ceu praesentia nobis in cogitationibus nostris sistimus. 2. quod imaginationes plerumque debiliores sint sensationibus. Vigilantes equidem sensationem inter & imaginationem ope sensus intimi satis discernimus, in somnio tamen, & quandoque sensus intimi usus praepeditur, contingere potest, contingitque, ut imaginationes cum sensationibus confundamus, quodque nobis imaginamur solum, id nos vere sentire nobis videamur. Illusiones ista phantasiae vocantur.

§. 14.

Leges imaginationis. Ideae adsociatae.

Repraesentationes autem objectorum absentium per imaginationem secundum certas leges in nobis

nobis reproducentur : sic, si quae aut simul repraesentavimus, aut illa ipsa sibi similia sunt, & eorum unum, per sensationem sive sit, sive per imaginationem, denuo repraesentetur, alterius quoque repraesentatio per imaginationem reproducitur : & istae quidem leges naturales sunt, ac a nobis minime dependent, ita, ut per imaginationem ideae in nobis reproducantur plerumque praeter, imo saepe contra voluntatem nostram. Possimus tamen & ex industria per imaginationem ideas in nobis reproducere. Idea, quae se dicta ratione in nobis invicem excitant, adfocatae, legesque, secundum quas una alteram excitat, leges adfociationis vocantur.

§. 15.

Quenam ista usum habeant?

Ex legibus istis explicari praeprimis potest Successio repraesentationum in somnio seu somniorum. Sed & alius, isque summi momenti usus est istarum legum in Psychologia & Philosophia morali : etenim quasi clavem ista ad referenda cordis humani arcana nobis praebent, quo secretiores ad attentionem nostram praevertentium inclinationum, affectuumque causae detegantur. Quae de ideis praedominantibus ratione horum Auctores differunt, non abs re sunt ; Tyronum tamen captum forte superabunt, utpote qui ad reflectendum super ea, quae in ipsis contingunt, animae scilicet adfectiones satis adhuc dispositi non sunt.

§. 16.

De abstractione & Fictione.

Imaginationis duae quasi soboles sunt abstractio (intellige) sensualis, & fictio. Illa pars solum

solum illius, quod per sensus perceptum est, per imaginationem reproduciatur: hac vero, quod in diversis sensationibus percepimus, imaginando combinamus. Fictionibus potissimum utuntur Poëtae.

§. 17.

De memoria.

His adhuc adnumerant memoriam, quam definiunt, quod sit facultas ideas quascunque intuitivas seu per imaginationem seu per sensationem in nobis reproductas recognoscendi pro eis, quas alias jam habuimus. Antonius Genuensis *Lib. 1. artis logicocrit. Cap. 1. §. 14.* inter nobilissimas animae dotes memoriam recenset, eamque exponit, quod sit facultas ea ad animum revocandi, quae alias fuerunt percepta aut cogitata. Verum nos istam animae facultatem cum aliis reminiscenciam adpellamus: ea scilicet perceptiones in nobis quasi oblitteratae studio & ex industria mediantibus nimirum variis circumstantiis recuperantur.

§. 18.

Divisio facultatum in superiores & inferiores.

Facultatibus istis modo enarratis, quas inferiorum nomine comprehendunt Auctores, anima percipit objecta, quae & in quantum organa sensusque nostros adficiunt: unde ideae ad eas pertinentes, quia per sensus, & ex rerum quasi intuitu a nobis adquiruntur sensuales, intuitivae, & quia objecta sub speciebus sensibilibus exhibent, phantasticae, non purae, a nonnullis etiam ideae simpliciter vocantur. Verum praeter eas

aliis anima nostra facultatibus gaudet, talibus nimirum, quarum ope aut ea cognoscit, quae sensibus minime percipi possunt, aut in illis, quae sensibus quidem percipiuntur, ejusmodi tamen distinguit, quae, cum sensibus obvia non sunt, nec sensibus quoque possunt internosci. Et hac quidem ratione, mediantibus inquam hisce facultatibus, quas ideo superiores seu intellectum uno nomine vocant, cognitiones altissimas rerum a sensuum perceptione remotissimarum acquirit homo: quas cognitiones, utpote cum earum objecta, quae sub imagine exhiberi nequeunt, symbolis seu signis exprimantur, symbolicae vocantur: intellectiones alias, ideae purae, rationales, notiones etiam simpliciter dici consueverunt.

§. 19.

De facultatibus animae superioribus, ac primo quidem de reflectione.

Quaquam nihil nobis magis praesens sit, quam anima, & quae in ea contingunt, ejus scilicet adfectiones, modificationes; non est tamen fere aliud quid, in quo quasi caecuriamus magis, turpiusque hallucinemur, quam si has ipsas animae nostrae modificationes facultatesque, & speciatim, de quibus nunc loquimur, superiores exponere adtentemus. Systemata hoc de argumento tam inter se diversa, sibi que contrariantia sunt, ut vix spes sit, fore, ut haec satis dilucide unquam, eoque ordine, quo curiosè inquirentibus satis fiat, exponantur. Sed nec istud forte necessarium est. Id igitur solum hic tentabimus,

mus, num quid Tyronibus saltem non inutile poterimus proferre. Quemadmodum vero, quodocunque homo in cognoscendo facultatibus superioribus utitur, id cum conscientia simul & intentione fiat, sic non inepte forsan ceu nota facultatum superiorum characteristicam statueretur, conscientia cum intentione conjuncta: est enim reflectio, quam inter facultates animae Superiores primam numeramus, cuique reliquas inniti Feder §. Log. 14. ait, adtentio per singulas aut compositi partes, aut ideas plures inter se connexas ea intentione (sine conscientia haec esse nequit) continuata, ut aut singulae compositi partes, aut idearum inter se connexarum relationes melius cognoscantur. Quid autem sit adtentio, ex sensu intimo melius, quam per verba discimus.

§. 20.

Reflectione multum ampliantur cognitiones nostrae.

Quodsi nunc, quae reflectendo, quasi percurrimus, abstrahendo singula seorsim repraesentemus, tot quasi novis cognitionibus instrui-
mur, quas ad se rursus referendo novas earum ad invicem relationes detegimus. En jam satis uberem multarum cognitionum fontem, quarum objecta, cum sensibus percipi haud quaquam possint, signis notamus, ut ita saltem sensibus eadem subjiciamus.

§. 21.

De ratione.

Ratione rerum nexum perspiciamus, seu ratio illa mentis nostrae facultas est, qua cognito

uno aliud cum eo connexum cognoscimus. Dari vero ejusmodi facultatem in homine, qui inficietur, ego saltem puto esse neminem. Et certe si vel ipsam nostri, animaeque nostrae cognitionem, modumque, quo illam adquisierimus, sine praesudicio examinare voluerimus, eam in nobis aliter, quam per rationem, a modificationibus scilicet ad illarum subjectum concludendo, formatam non fuisse, facile convincimur. Hac igitur mentis nostrae facultate naturae arcana penetramus, rerum causas a sensuum perceptione plane remotas detegimus: ipsumque adeo hujus universi Auctorem Deum cognoscimus: imo, quod ait Apostolus *Rom. Cap. I, v, 20.* sempiterna ejus virtus & Divinitas intellecta a nobis conspiciuntur. Tyronibus ista ad intelligendam idearum divisionem ratione originis in intuitivas & racionales sufficere posse existimamus: unde ad aliam nunc, quae est ratione objecti, transgredimur.

C A P U T I I I.

DIFFERENTIA IDEARUM RATIONE OBJECTORUM.

§. I.

Divisio ideae in sensualem & intellectualem.

Objecta idearum nostrarum omnia vel sunt ejusmodi, ut sensibus a nobis percipiantur; vel talia sunt, ut ab eis sensus nostri adfici haudquaquam possint. Est igitur prima idearum nostrarum divisio ratione objecti in sensuales & intellectuales.

Non